

วิจารณ์หนังสือ : Book Review
พระเจ้าในภาษาธรรมของพุทธบริษัท*
The God in the Buddhist language of the Four Assemblies
(Parisa)

ผู้เขียน: พุทธทาสภิกขุ

Author: Buddhadasa Bhikkhu

พระนรินทร์ สิลเตโช และจรัส ลีกา

Phra Narin Silatacho and Jaras Leeka

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: pahan2556@gmail.com

1. บทนำ

หนังสือเรื่องพระเจ้าในภาษาธรรมของพุทธบริษัทแต่งโดยพุทธทาสภิกขุมีเจตนารมณ์เพื่อสื่อให้รู้ถึงหลักคำสอนของศาสนาในศาสนาต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในรูปแบบของภาษาธรรมซึ่งศาสนิกชนทั่วไปจะเข้าใจได้ยาก และตีความหมายคำสอนไปในทางที่ผิด ท่านพุทธทาสภิกขุจึงอธิบายถึงภาษาธรรมให้เป็นภาษาคน เพื่อความเข้าใจในหลักธรรมของแต่ละศาสนาหรือจุดประสงค์ของคำสอนของแต่ละศาสนาให้ตรงกัน

หนังสือนี้เป็นการบรรยายในเชิงการศึกษาเปรียบเทียบศาสนาทุกศาสนาในโลก โดยการใช้การตีความคำสอนของศาสนาที่บันทึกไว้ในคัมภีร์ของศาสนาต่างๆ โดยแยกแยะภาษาเหล่านั้นออก

เป็นภาษาที่มีความหมายอันบุคคลทั่วไปเข้าใจได้ง่าย เรียกว่า ภาษาคน และภาษาธรรม ซึ่งเป็นภาษาที่ใกล้ชิดหรือศึกษาเกี่ยวกับศาสนาเป็น อย่างดีจึงจะเข้าใจได้จริงๆ เรียกว่า ภาษาธรรม การตีความแบบภาษาคน ภาษาธรรมนี้เป็นการตีความที่เป็นรูปแบบเฉพาะของท่านพุทธทาสภิกขุ ใช้การตีความภาษาคนภาษาธรรมในหนังสือเล่มนี้ เป็นการตีความที่เน้นไปที่การให้เข้าใจคำสอนของ ศาสดาในศาสนานั้นในความหมายที่เป็นภาษาธรรม เพื่อให้เข้าใจในเจตนาของศาสดาของศาสนา นั้นๆ ที่เกิดขึ้นมาในโลกนี้ไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้โลกนี้เกิดสันติสุข เพราะเข้าใจในเจตนาจาก คำสอนที่เป็นของศาสดาของศาสนาต่างๆ ในโลกนี้ว่า ท่านเหล่านั้นอุบัติหรือเกิดขึ้นมาเพื่อความสงบ

*ได้รับบทความ: 21 ธันวาคม 2561; แก้ไขบทความ: 8 มีนาคม 2562; ตอรับตีพิมพ์: 27 พฤษภาคม 2562

สุขหรือสันติภาพของโลกแล้ว จุดหมายสูงสุดของศาสนาทั้งหลายในโลกนี้ย่อมเป็นอย่างเดียวกันคือเพื่อความหลุดพ้นหรือเพื่อความรอดจากบาปถึงแม้จะใช้คำหรือภาษาที่แตกต่างกัน แต่โดยใจความหรือความหมายในภาษาธรรมแล้วย่อมเป็นสิ่งเดียวกันคือ เพื่อบรรลुความดีอันสูงสุดนั่นเอง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ผู้วิจารณ์เห็นว่าหนังสือเรื่องพระเจ้าในภาษาธรรมของพุทธบริษัท โดยท่านพุทธทาสภิกขุ มีเนื้อหาที่น่าสนใจเป็นอย่างมากนั่นคือ แนวคิดที่จะให้โลกเกิดสันติสุขโดยมีศาสนาที่เป็นศาสนาสาภลนั้น ทำหน้าที่เชื่อมโยงความคิดต่างๆ เข้าหากัน ซึ่งจะทำให้คนในประเทศต่างๆ ของโลกอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ด้วยคำสอนที่มีจุดหมายสูงสุดอย่างเดียวกันคือ การเข้าถึงความดีสูงสุด นั่นคือการรอดพ้นจากบาปกิเลสทั้งหลาย ด้วยคำสอนของศาสนาสาภล

2. โครงสร้างเนื้อหา

หนังสือเรื่อง พระเจ้าในภาษาธรรมของพุทธบริษัท แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน ซึ่งผู้วิจารณ์ได้สรุปเนื้อหาของแต่ละตอนเพื่อให้เห็นถึงโครงสร้างและแนวคิดในการนำเนื้อหาของแต่ละตอนในหนังสือเล่มนี้ของท่านพุทธทาสภิกขุว่ามีความเหมาะสมและลงตัวอย่างไรบ้าง

ตอนที่ 1 ว่าด้วยการทำความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนา ตอนที่หนึ่งนี้เป็นการปรับทัศนคติของของศาสนาทั้งสองเข้าหากัน โดยท่านพุทธทาสได้วางหัวข้อในการบรรยายไว้อย่างน่าสนใจและเหมาะสมทำให้ผู้ฟังเห็นตามและสนใจ โดยท่านเริ่มต้นด้วยการยกประวัติของพระศาสดาของแต่ละ

ศาสนานั้นเป็นผู้ที่อุบัติขึ้นมาเพื่อให้โลกสมบูรณ์คือการทำให้มนุษย์ชาติทุกหมู่เหล่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยไม่ได้เจาะจงว่าจะมาทำให้มนุษย์เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งทุกคนที่ปฏิบัติตามคำสอนของพระศาสดาของตนสามารถที่จะเข้าถึงจุดหมายสูงสุดได้ในตอนที่ 1 นี้ท่านก็ได้กล่าวถึงภาษาที่เป็นคำสอนของศาสดาทั้งหลายว่าในคำสอนนั้นมีความหมายที่ซ่อนอยู่ 2 ความหมาย คือความหมายที่คนทั่วไปเข้าใจได้ง่าย และภาษาที่เป็นภาษาธรรม ซึ่งเป็นภาษาที่คนทั่วไปเข้าใจได้ยาก เป็นภาษาที่บุคคลผู้สนใจและศึกษาในคำสอนอย่างจริงจัง จึงจะเข้าใจได้ง่ายๆ และความหมายที่เป็นภาษาธรรมนี้จะทำให้ศาสนิกผู้ปฏิบัติตามได้ถูกทางและไปถึงจุดหมายสูงสุดของตนๆ ได้

ตอนที่ 1 ใน 2 หัวข้อข้างต้นที่ท่านพุทธทาสได้บรรยายใน 2 ลักษณะ เป็นการบรรยายเพื่อปรับสภาพจิตใจของผู้ฟังที่เป็นศาสนิกของศาสนาทั้ง 2 แบบ เพื่อที่จะนำเข้าสู่หัวข้อต่อไปซึ่งเป็นหัวข้อที่สำคัญที่จะทำให้การทำความเข้าใจเป็นอันดีต่อกันระหว่างศาสนาประสบความสำเร็จได้ นั่นคือหัวข้อที่ว่าด้วยเรื่องการผ่อนสั้น ผ่อนยาวในที่นี้ท่านพุทธทาสหมายเอาการยอมรับการตีความในภาษาธรรม กล่าวคือ การตีความคำสอนใดๆ ของแต่ละศาสนาก็ให้ตีความไปเพื่อสามัคคีกันของทุกๆ ศาสนา จากนั้นท่านก็ได้บรรยายยกตัวอย่างการตีความภาษาในหัวข้อคริสต์ศาสนาในทัศนะของพุทธบริษัท เป็นการตีความหลักคำสอนของคริสต์ศาสนากับพระพุทธศาสนาในภาษาธรรมแล้วสรุปลงที่ความมีจุดหมายอัน

เดียวกันคือเพื่อจุดหมายสูงสุดของมนุษย์คือการรอดพ้นจากบาปเข้าสู่ดินแดนของพระเจ้าหรือพุทธศาสนาเรียกว่า ความหลุดพ้นเข้าสู่พระนิพพาน (Budhatas Bhikkhu, 1966 : 16-110)

ตอนที่ 2 ว่าด้วยพระบิดา พระบุตร พระวิญญาณ เป็นการอธิบายเปรียบเทียบถึงหลักคำสอนของคริสต์ศาสนาและพุทธศาสนา ด้วยการตีความภาษาคน ภาษาธรรม เพื่อความเข้าใจอันดีต่อกัน โดยเริ่มที่หัวข้อพระเจ้าในความหมายทั่วไป ซึ่งมีอยู่ด้วยกันทุกๆ ศาสนา เพราะเป็นสิ่งที่ต้องอ้อนวอน และพูดโยงเข้าหาพระเจ้าในภาษาธรรมของพุทธบริษัท ซึ่งก็คือหลักธรรมที่สำคัญ เช่น อวิชชาหรือตัณหาผู้สร้างผู้ปรุงแต่งให้เกิดมีขึ้น ซึ่งเป็นพระเจ้าในภาษาธรรมในความหมายของพุทธบริษัท ซึ่งพระเจ้าในทั้งสองศาสนามีทั้งในระดับต่ำ และระดับสูง ในระดับต่ำเรียกว่า พระเจ้าในความหมายของภาษาคน คือ พระเจ้าที่มีรูปร่างที่กล่าวไว้ในนิยาย พระเจ้าในระดับสูงคือ สภาวะที่เป็นกฎธรรมชาติในคำสั่งสอนของศาสนานั้นๆ ส่วนพระเจ้าในฐานะเป็นพระบุตร คือ เป็นตัวของศาสดาผู้ประกาศศาสนาหรือคำสั่งสอนที่ถือว่าเป็นพระเจ้าในระดับสูงที่อยู่ในฐานะเป็นพระวิญญาณ ซึ่งพระเจ้าในฐานะต่างนั้นเป็นพระเจ้าในฐานะเป็นติมุติ เป็นสิ่งที่ต้องเคารพสูงสุดในศาสนา เช่น พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ในพระพุทธศาสนา (Budhatas Bhikkhu, 1966 : 111-200)

ตอนที่ 3 ว่าด้วยการไถ่บาปและการประสบความสำเร็จ เป็นตอนสุดท้ายท่านพุทธทาสได้แบ่งหัวข้อในการปาฐกถาไว้ 2 หัวข้อ คือ การไถ่บาป และผลสุดท้ายจากศาสนา เนื้อหาของ

ตอนนี้สรุปได้ว่า การทำความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนา เป็นสิ่งที่ต้องทำ ในฐานะเป็นสิ่งที่พระเจ้าทรงประสงค์ ต้องมีการผ่อนสั้นผ่อนยาวแก่กันและกัน เพราะต่างฝ่ายต่างมีความรู้ที่ไม่สมบูรณ์ แม้ในศาสนาของตนๆ อยู่ด้วยกันทั้งนั้น เพราะเราเรียนตำรากันมากเกินไปกว่าที่พระเจ้าท่านต้องการ เราไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติให้มากเท่าที่เราเรียน พระเจ้าในคริสต์ธรรมนั้น คือ สิ่งที่เราเรียกว่า ธรรม ใน 4 ความหมายในพระพุทธศาสนา มีอะไรครบบริบูรณ์อยู่ในสิ่งนี้ จนเราไม่จำเป็นต้องไปสนใจกับสิ่งอื่นเลยก็ได้ ถ้าผู้ใดเข้าถึงสิ่งที่เรียกว่า ธรรมนี้แล้วผู้นั้นจะเป็นพุทธบริษัทที่ดี คริสเตียนที่ดี อิสลามิกที่ดี พร้อมกันในคราวเดียวกัน การสร้างโลก การไถ่บาป และผลสุดท้ายที่มนุษย์จะพึงได้รับนั้น ถ้าแปลความหมายออกมาเป็นภาษาธรรมตามวิธีของพุทธบริษัทแล้ว ไม่มีอะไรเหลืออยู่สำหรับความขัดแย้งกันในปัญหาระหว่างศาสนาเลย (Budhatas Bhikkhu, 1966 : 201-224)

3. ทศนะวิจารณ์

หนังสือพระเจ้าในภาษาธรรมของพุทธบริษัท เป็นหนังสือที่จัดพิมพ์ขึ้นจากการปาฐกถาธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุ เป็นปาฐกถาธรรมชุดทอมป์สันอนุสรณ์ ครั้งที่ 5 เนื้อหาของการปาฐกถาครั้งนี้คือ เพื่อทำความเข้าใจกันระหว่างศาสนา โดยยกเอาพระพุทธศาสนาและศาสนาคริสต์เป็นตัวแทนของศาสนาทั้งหมดในโลกที่เป็นอเทวนิยม ไม่มีพระเจ้า และเทวนิยม มีพระเจ้าในการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อทำความเข้าใจระหว่างศาสนาทั้ง 2 แบบ ที่มีพื้นฐานความเชื่อที่

แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง การที่จะทำให้ศาสนา ทั้ง 2 ประเภทนี้มีความเข้าใจต่อกันได้นั้น ท่าน พุทธทาสได้ใช้วิธีการศึกษาเปรียบเทียบในคำสอน ที่เป็นแก่นของแต่ละศาสนาจากคัมภีร์ของศาสนา ด้วยการตีความคำสอน ซึ่งท่านพุทธทาสได้ใช้การ ตีความแบบภาษาคน ภาษาธรรม และในการศึกษา เปรียบเทียบท่านพุทธทาสได้เลือกคริสต์ศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาแบบเทวนิยม และพระพุทธรศาสนา ที่เป็นศาสนาแบบอเทวนิยมมาเป็นตัวแทนเพื่อ ศึกษาเปรียบเทียบ สำหรับทัศนะการวิจารณ์นี้ ผู้วิจารณ์ได้แบ่งประเด็นออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. วิธีการบรรยาย เปรียบเทียบเพื่อ ความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนาทั้งสองแบบของ ท่าน พุทธทาสในหนังสือเรื่องนี้ท่านได้ใช้วิธีการทาง ปรัชญา มาวิเคราะห์แยกแยะ และยกตัวอย่างจาก คัมภีร์ของทั้งสองศาสนา มา เพื่อประกอบให้เห็น เป็นประเด็นสำคัญ ทั้งในความหมายของภาษาคน และภาษาธรรมแล้วนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ มาสรุปเปรียบเทียบความเหมือนความต่างในแต่ละ ประเด็น

2. เนื้อหา การวางโครงสร้างหรือเนื้อหา ในหนังสือพระเจ้าในภาษาธรรมของพุทธบริษัท ของท่านพุทธทาส ผู้วิจารณ์เห็นด้วย เพราะ เป็นการวางเนื้อหาที่จะบรรยายได้อย่างเหมาะสม ซึ่งท่านพุทธทาสได้แบ่งเนื้อหาในการบรรยายออกเป็น 3 ตอนใหญ่ๆ และในแต่ละตอนได้แบ่งหัวข้อ ย่อยๆ ไว้อย่างชัดเจน ทำให้การนำเสนอเนื้อหาใน แต่ละประเด็นมีความละเอียด โดยเฉพาะตอนที่ 1 เป็นการ ปูพื้นฐานหรือปรับทัศนคติเพื่อความ เข้าใจกันระหว่าง 2 ศาสนาแบบหยาบๆ ก่อนเข้า

ถึงรายละเอียดในตอนที่ 2 และสรุปผลในตอนที่ 3 ทำให้ผู้ฟังและผู้อ่านเข้าใจและคล้อยตาม เช่น การตีความในหนังสือเล่มนี้คำว่า พระเจ้าในความ หมายทั่วไปที่เรียกว่า ภาษาคนนั้น หมายถึง เทวดา ที่มีอำนาจในการสร้าง ในการบันดาล ในการเนรมิต ต่างๆ เรียกว่าพระเจ้า ส่วนในภาษาธรรมะนั้น คำว่าพระเจ้าหมายถึงอำนาจลึกลับ ที่ไม่ต้องมี ตัวคน ไม่เป็นเทวดา ไม่ต้องเป็นอะไรทั้งหมดแต่ เป็นสิ่งที่ เป็นธรรมชาติ เป็นนามธรรม เช่น กฎ ธรรมชาติ ที่บันดาลให้สิ่งต่างๆ เกิดขึ้นมาและ ควบคุมสรรพสิ่ง และกฎธรรมชาตินี้เองที่มีอำนาจ เหนือสรรพสิ่ง ในฐานะเป็นพระเจ้าในภาษาธรรม

จากการตีความหมายของคำว่าพระเจ้า ในภาษาคนที่กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าไม่มีทาง เป็นไปได้เลยที่ศาสนาแบบเทวนิยมและอเทวนิยม จะลงรอยกันได้ แต่ถ้าดูความหมายในภาษาธรรม และผู้ที่ได้ศึกษาเรียนรู้หรือคลุกคลีกับศาสนาจะ เข้าใจและยอมรับได้กับพระเจ้าในความหมายนี้ เมื่อเป็นดังนี้ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของ ศาสนาทั้งหลาย ความเป็นสากลของศาสนาย่อม เกิดขึ้นได้ และนำความสันติภาพมาสู่โลกแน่นอน นอกจากการตีความภาษาคน ภาษาธรรมตีความ หมายของคำสอนแล้ว จุดเด่นอีกอย่างหนึ่งคือ การวางโครงสร้างในการบรรยาย ตั้งแต่ตอนที่ 1 เป็นการปูพื้นฐานเพื่อทำความเข้าใจเบื้องต้น กับผู้ฟังก่อน และตอนที่ 2 ก็ลงลึกในเนื้อหาแบบ แยกแยะเจาะลึกเป็นประเด็นๆ ไป และตอนที่ 3 เป็นสรุปเนื้อหาทั้งหมดและสิ่งที่ได้จากศาสนา สากลนี้ จากโครงสร้างในการบรรยายทำให้เราเห็น ถึงความรู้ความสามารถของผู้บรรยายได้เป็นอย่างดี

ตีว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถแตกฉานในเรื่องศาสนาปรัชญา ซึ่งเป็นบุคคลที่ท่านได้ยกมีคุณูปการต่อวงการศาสนาปรัชญาเป็นอย่างยิ่ง

แนวคิดเรื่องศาสนาสากลที่ท่านพุทธทาสนำเสนอนี้เป็นแนวคิดที่ดี เป็นแนวคิดเรื่องศาสนาในอุดมคติ เป็นแนวคิดที่สามารถจะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งกันระหว่างศาสนาได้ แต่แนวคิดเรื่องศาสนาสากลหรือศาสนาในอุดมคดียังเป็นแนวคิดอยู่ ยังไม่เกิดขึ้น เพราะศาสนาทั้งหลายในโลกนี้ยังยึดมั่นในหลักความเชื่อหรือศรัทธาเฉพาะตน ยังไม่มีการผ่อนสั้นผ่อนยาวต่อการตีความคำสอนใดๆ ของแต่ละศาสนาก็ยังตีความกันไปตามความเชื่อของเฉพาะศาสนาตน ไม่ได้ตีความเพื่อให้เกิดการเข้าใจและสามัคคีกัน ดังที่ท่านพุทธทาสได้เสนอเป็นแนวคิดไว้

3. สรุป จุดเด่นของหนังสือพระเจ้าในภาษาธรรมของพุทธบริษัท อยู่ที่แนวคิดที่จะสร้างสันติภาพของโลกขึ้น โดยมีศาสนาสากลเพียงศาสนาเดียว (ศาสนาในอุดมคติ) เป็นสื่อกลาง ที่ว่าศาสนาสากลเพียงศาสนาเดียวไม่ได้หมายความว่า มีเพียงศาสนาเดียวเท่านั้น แต่หมายถึงศาสนาทุกศาสนามีหลักคำสอนที่เป็นแก่นหรือจุดหมายของศาสนาไปในแนวทางเดียวกัน ทำให้ศาสนิกของแต่ละศาสนาสามารถนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดความสงบสุขและเข้าถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิตได้ การที่จะเข้าถึงแก่นของศาสนาแต่ละศาสนาได้นั้น ต้องใช้หลักศรัทธาในคำสอนที่ถูกบันทึกไว้ในคัมภีร์ที่ถือเป็นเอกสารชั้นปฐมภูมิ เช่น พระพุทธศาสนา คือ พุทธพจน์ของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎก คริสต์ศาสนา คำสอนในคัมภีร์

ไบเบิล เป็นต้น นั้นเนื้อหาการบรรยายในหนังสือพระเจ้าในภาษาธรรมของพุทธบริษัท ท่านพุทธทาสได้บรรยายโดยใช้วิธีการตีความภาษาคนภาษาธรรมที่เป็นแบบเฉพาะของท่าน หนังสือเล่มนี้จึงเหมาะที่ทุกๆ คนจะมีไว้อ่านและศึกษา แต่จะเหมาะและง่ายสำหรับผู้ที่อยู่ในวงการศาสนาปรัชญาที่ได้ศึกษาหลักคำสอนทางศาสนาและปรัชญามาแล้วเป็นอย่างดี จึงจะเข้าใจในประเด็นที่เป็นภาษาเฉพาะทางศาสนาที่เรียกว่าภาษาธรรม

4. แนวคิดทางปรัชญา

แนวคิดทางปรัชญาในหนังสือพระเจ้าในภาษาธรรมของพุทธบริษัทนี้ ผู้วิจารณ์ได้แบ่งประเด็นออกแนวคิดทางปรัชญาออก ดังนี้

1. แนวคิดทางอภิปรัชญา แนวคิดอภิปรัชญาเป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่สำคัญในหนังสือเล่มนี้ ถือว่าเป็นเรื่องหลักอีกเรื่องหนึ่งที่ใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบและประนีประนอมแนวความคิดของทั้ง 2 สายเข้าหากัน ประเด็นอภิปรัชญาที่ท่านพุทธทาสได้นำมาศึกษาเปรียบเทียบคือเรื่องพระเจ้าหรือพระเป็นเจ้า ผู้สร้างผู้บันดาลทุกสิ่งทุกอย่าง พระเจ้าในภาษาคนความหมายของท่านพุทธทาสนั้นมีหลายระดับ เริ่มตั้งแต่เทวดาที่ทำให้สิ่งที่มีผู้มาอ่อนน้อมนั้น ให้สำเร็จไปจนถึงเทพเจ้าสูงสุดหรือพระเจ้าสูงสุด ซึ่งเป็นพระเจ้าที่มีร่างกายและจิตใจมีความรู้สึกชอบไม่ชอบเหล่านี้เป็นพระเจ้าในภาษาคน ที่เป็นแนวคิดของปรัชญาและศาสนาแบบเทวนิยมเชื่อถือ และพวกอเทวนิยมปฏิเสธ ถ้าพระเจ้าในความหมายนี้ก็เกินไปไม่ได้ที่ศาสนาทั้ง 2 แบบ จะประนีประนอมเข้าหากันได้

นอกจากพระเจ้าในความหมายของภาษาธรรม อันเป็นพระเจ้าที่ไม่มีรูปร่างไม่มีอารมณ์ความรู้สึก เพราะพระเจ้าคือ ธรรมะหรือคำสอนของแต่ละศาสนา ธรรมะนั้นหมายถึงธรรมชาติหรือกฎธรรมชาติ พระเจ้าในความหมายนี้จึงเป็นสิ่งที่สามารถที่จะยอมรับได้ ทั้งฝ่ายเทวนิยมและอเทวนิยมนั่นเอง

2. แนวคิดทางญาณวิทยา แนวคิดญาณวิทยาหรือเรื่องความรู้ในหนังสือพระเจ้าในภาษาธรรมของพุทธบริษัทนั้น ท่านพุทธทาสได้กล่าวไว้ในตอนที่ว่า ความรู้จากการศึกษาภาษาในคัมภีร์นั้นมีอยู่ 2 ชนิด คือ ภาษาที่ให้ความหมายแบบทั่วไป เรียกว่าภาษาคน และภาษาที่ให้ความหมายในทางธรรมอันเป็นความหมายที่ลึกซึ้ง

และเข้าใจกันได้ง่ายเฉพาะคนในวงการศาสนาเท่านั้น เรียกว่า ภาษาธรรม และอีกตอนหนึ่งท่านกล่าวถึงความรู้ในทางศาสนานั้น ความรู้ที่แท้จริงนั้นต้องปฏิบัติจึงจะรู้จริง ดังที่ท่านได้เปรียบเทียบการศึกษาศาสนาของคนในสมัยพระพุทธเจ้าและพระเยซูคริสต์ยังมีชีวิตอยู่คนในสมัยนั้น รับเอาคำสอนแค่ 2-3 อย่างไปแล้วลงมือปฏิบัติตามก็สามารถเข้าใจหรือดวงตาเห็นธรรมได้ ต่างกับคนสมัยนี้มีคัมภีร์มีตำราให้ศึกษาเยอะเยอะมากมาย แต่คนที่จะเข้าใจธรรมหรือได้ดวงตาเห็นธรรมกลับมีน้อย เพราะไม่ได้ลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังนั่นเอง ท่านจึงเปรียบเทียบการศึกษาของคนสมัยนี้ดังคนขึ้นต้นไม้ลงมาจากทางปลาย ส่วนคนสมัยก่อนเข้าขึ้นต้นไม้จากทางต้น

References

- Buddhasa Bhikkhu. (2010). *The God in the Buddhist Language of the Four Assemblies (Parisa)*. Bangkok : Dounthavan Press.
- _____. (1966). *Human Language and Dhamm Language*. Bangkok : Company Printing.